

DEMOKRATİK DEVLET

bilimselkonular tarafından yazıldı.
Pazartesi, 18 Mayıs 2009 00:00 -

1961 anayasasında "İnsan haklarına saygılı devlet" ibaresi yerine 1982 anayasasında "insan haklarına saygılı" ibaresi gelmiştir.Kimi yazarlara göre dayanan ibaresi daha kuvvetli saygılı ise her zaman kısıtlanabilir anlamı içeriyordu.Lafzen bakıldığında 1.'de vurgu var fakat öz itibariyle ve hukuki olarak ikisi de aynı ve insan haklarını temel alan özelliğe dayanır.

İnsan haklarına saygılı demokratik devlet ;liberal hürriyetçi batıcı demokrasi denen kavramlardır.

Unsurları:

- Başlıca karar organlarının genel oya dayanması
- Bu organları belirlemek üzere yapılan seçimlerde en az 2 alternatif olması.
- Anayasada temel hak ve hürriyetlere geniş olarak yer verilmesi ve devlet otoritesinin temel haklar karşısında sınırlandırılmış olması.

Başlıca Karar Organlarının Genel Oya Dayanması:

Devlet otoritesinin kaynağının dünyevi esaslara dayanması yahut egemenlik yetkisinin millete ait olduğuna hükmeden anayasa hükmünün benimsenmesi.Bu kavram Fransız ihtilali ile doğar.Fakat uzun süre millet direkt olarak siyasete egemen olmadı ve seçim yapamadı.Başlıca organların seçimi bir zümre tarafından yapıldı.Bunun sebebi ise millet kavramı ile halk kavramının farklı olması.Millet geçmişi ve geleceği kucaklayan bir tüzel kişi.Milli menfaati en iyi şekilde değerlendirebilecek olan seçkin sınıftı.Dolayısıyla 18.yy. klasik anlayışına göre milletle halk örtüşmezdi.

Türk pozitif hukukunda ise egemenlik yetkisinin halkın olması hükmü ilk defa 1921

DEMOKRATİK DEVLET

bilimsel konular tarafından yazıldı.
Pazartesi, 18 Mayıs 2009 00:00 -

anayasasında yer aldı böylece gelenekselden moderne geçiş yaşanmıştır. Saltanat ise fiilen kalkmıştır.

1924 anayasasında 21'de olduğu gibi egemenliğin millete ait olduğu ve bu yetkiyi TBMM'nin kullanacağı belirtilmişti. 61-4'e göre egemenlik yetkisi Türk Milleti adına (yasama yürütme yargı) bütün anayasal organlar eşit derecede yetkili kılınmıştır. Tüm bu organlar yetkilerini kullanırken anayasaya riayet etmelidir. 24'e göre asıl üstün olan TBMM'dir. (yasama)

Genel Oy İlkesi: Herkesin seçimlere katılabilmesi ilkesidir. Sınırlı oy tedricen ortadan kalkmıştır. 1. ve 2. meşrutiyet zamanlarında oy hakkı sadece belli serveti olan Osmanlı erkeklerine tanındı. 1934'den itibaren de kadınlara da seçme ve seçilme hakkı tanındı. 1982 anayasasının ilk metninde oy verme hakkı 21 yaş idi. 1987'deki anayasa değişiklikleri ile bu sınır 20 yaşa 1995'te ise 18 yaşa indirildi. Bir kişinin oy verebilmesi için seçmen kütüğüne kayıtlı olması gerekir.

Eşit Oy İlkesi: Herkesin tek oy hakkına sahip olmasıdır. Önceden aile reislerine servet düzeylerine göre birden fazla oy hakkı tanınmıştır. Fakat şu anda böyle bir uygulama kalmamıştır.

Seçimlerin Serbestliği: Seçmenlerin baskı ya da dayatma altında olmadan kendi hür iradeleri ile seçim yapmalarıdır. Yapılan değişikliklerle bu seçim ödev haline gelmiş ve kullanılmaması halinde yaptırımları kanunda düzenlenmiştir.

Oy Gizliliği: Bireylerin tek başlarına oy kullanabilecekleri bir ortam hazırlanması.

Açık sayım-döküm: Oy kullanımı tamamlanınca sandıkların kamuoyu huzurunda açılıp sayılmasıdır. Bu ilke seçim sonuçlarına hile ve yolsuzluğun karışmasını önlemek içindir.

Seçimlerin tek dereceli olması: Seçmenlerin doğrudan doğruya kendi temsilcilerini seçmeleridir. 1946'dan beri tek dereceli seçim sistemi uygulanmaktadır.

DEMOKRATİK DEVLET

bilimselkonular tarafından yazıldı.
Pazartesi, 18 Mayıs 2009 00:00 -

Seçimlerin yargı organlarının denetiminde yapılması: Anayasanın 79.maddesine göre seçimlerin yargı organlarının genel yönetimi ve denetimine bırakılmıştır.Böylece seçimlere hile ve yolsuzluk karışması engellenmiştir.1961 anayasasından önce milletvekillerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi TBMM'ye aitti.Dolayısıyla bu tutanakların kabul veya reddinde siyasal düşünce önemli rol oynuyordu.1961 ve 1982 anayasalarında ise seçimlerin yönetim ve denetimi tarafsız yargı organlarına bırakılmıştır böylece seçimlerin dürüstlüğü güvence altına alınmıştır.

Çok Partili Siyasal Hayat:

Seçim serbestliğinin gerçek bir anlam taşıması seçmenlerin çeşitli alternatifler arasından serbest bir seçim yapabilmelerine bağlıdır.Çağdaş demokratik devlette bu alternatifler ,siyasal partiler tarafından oluşturulur.Modern demokrasi partiler demokrasisidir.Seçmen partiler tarafından kendisine sunulan alternatif siyasal programlar arasından bir seçme yapma imkanı bulur ve oy verdiği parti iktidara geldiği takdirde söz konusu programın uygulanacağına güvenebilir.Partisiz bir toplumda ise buna imkan yoktur.Böyle bir toplumda seçme hürriyetinin varolabileceği bir an için farz edilse bile seçmen seçtiği temsilcilerin çeşitli kamusal politika sorunları karşısında nasıl bir tutum takınacağını önceden bilemez.

Anayasa bu gerçeği madde 68/2'de belirtmiştir.82 anayasası ilk başta parti üyesi olabilme yaşını 21 de tutarken 95'te yapılan değişikliklerle bunu 18'e indirgemıştır.

Partilerin serbestçe faaliyette bulunmaları kural iken bu istisnasız olarak kabul edilmemiş ve çeşitli sınırlamalar getirilmiştir.

A) Siyasal Partilerin Amaçlarına İlişkin Yasaklar: Bu yasaklar anayasanın değiştirilmiş 68.maddesinde belirtilmiştir.Aynı şekilde 61 anayasasının 57.maddesinde de yasaklar söz konusu idi.Görülüyor ki 61 ve 82 anayasaları siyasal parti faaliyetleri konusunda Alman Anayasasından mülhem olarak siyasal alanı anayasa ile sınırlandırmış, başka bir deyimle "militan anayasa" ya da "mücadeleci anayasa" anlayışını benimsemiştir.Bu anlayışın özü amacı hürriyetçi demokrasiyi ortadan kaldırmak olan akımlara meşru siyasi faaliyet alanını kapatmaktır.

1982 anayasasının değişik 68 maddesindeki yasaklar daha detaylı incelenirse siyasal parti faaliyetleri açısından şu sınırlamaları getirdiği anlaşılır:

DEMOKRATİK DEVLET

bilimselkonular tarafından yazıldı.
Pazartesi, 18 Mayıs 2009 00:00 -

1) Devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğü: Devletin ülkesi ile bölünmezliği devletin dış bağımsızlığının ve ülke bütünlüğünün korunması unsurlarını içerir. Mesela Türkiye Cumhuriyetinin dışa karşı bağımsızlığının ortadan kaldırılmasını veya ülkemizin bir bölümünün T.C.'den ayrılmasını savunan bir parti temelli kapatılır. Diğer bir deyimle bu hüküm her türlü ayrılıkçı akımın bir parti halinde örgütlenmesini yasaklamaktadır.

Devletin milleti ile bölünmezliği ilkesi de azınlık yaratılmasının önlenmesi bölgeselcilik ve ırkçılık yasağı ve eşitlik ilkesinin korunması hususlarını kapsamaktadır.

2) Cumhuriyet İlkesi: Bu ilke monarşik partileri yasaklamaktadır.

3) Demokratik Devlet Düzeni: AY. madde 68'de yer alan insan hakları millet egemenliği ve demokratik devlet ilkeleri insan haklarına dayanan hürriyetçi çok partili demokrasiyi reddeden ve diktacı partileri yasaklamaktadır.

4) Laiklik: Siyasi partiler devletin sosyal ekonomik siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa din kurallarına dayandırma amacını güdemezler. Siyasal çıkar ya da nüfus sağlamak amacıyla her ne suretle olursa olsun dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamazlar.

5) Sınıf veya Zümre Diktatörlüğünün Yasaklanması: Siyasi partiler sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamazlar. Sınıf egemenliği ülke içindeki tek üstün gücün tek bir sınıfın elinde toplanmasını ve bütün diğer sınıfların egemenliğin kullanılmasından dışlanması demektir.

B) Siyasal Partilerin örgütlenme ve çalışmalarına ilişkin yasaklar:

1) Hakimler ve savcılar Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları kamu kurum ve

DEMOKRATİK DEVLET

bilimselkonular tarafından yazıldı.
Pazartesi, 18 Mayıs 2009 00:00 -

kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri Silahlı Kuvvetler mensupları ile yüksek öğretim öncesi öğrencileri siyasi partilere üye olamazlar.

2) Siyasi partilerin faaliyetleri parti içi düzenlemeleri ve çalışmalarını demokrasi ilkelerine uygun olur.Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir.

3) Siyasi partiler ticari faaliyetlere girişemezler.

4) Siyasi partilerin gelir ve giderleri amaçlarına uygun olması gerekir bu kuralın uygulanması kanunla düzenlenir.Denetim Anayasa Mahkemesi'nce yapılır.Bu görev yerine getirilirken Sayıştay'dan yardım sağlar.Denetim sonunda verilen karar kesindir.

5) Temelli kapatılan parti bir başka ad altında kurulamaz.

6) Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri AY.Mahk. temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının R.G.'de gerekçeli olarak yayınlanmasından başlayarak 5 yıl süre ile başka bir partinin kurucusu,üyesi,yöneticisi veya denetleyicisi olamazlar.

7) Yabancı devletlerden uluslararası kuruluşlardan ve Türk uyruğunda olmayan gerçek ve tüzel kişilerden maddi yardım alan siyasi partiler temelli kapatılır.

1995'te yapılan anayasa değişiklikleri ile siyasi partilerin örgütlenme ve çalışmalarına ilişkin yasaklar oldukça hafifletilmiştir.Kaldırılan yasaklar:

- Siyasi partilerin yurtdışında teşkilatlanıp faaliyette bulunmaları
- Kadın,gençlik kolu ve benzeri yan kuruluşlar meydana getirmeleri
- Vakıf kurmaları
- Kendi siyasetlerini yürütmek ve güçlendirmek için dernek,sendika vakıf kooperatif ve kamu

kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları ile siyasi işbirliği ve ilişki içinde bulunmaları ve bunlardan maddi yardım almalarıdır.

8) Kapatılmış siyasi partilerin isimleri amblemleri rumuzları rozetleri ve benzeri işaretleri ile daha önce kurulmuş Türk Devletlerine ait topluma mal olmuş bayrak amblem ve flamalar siyasi partilerce kullanılamaz. Ayrıca siyasi partiler daha önce kapatılan siyasi partilerin devamı olduklarını da beyan edemez ve böyle bir iddiada bulunamazlar. Komünist anarşist faşist teokratik nasyonal sosyalist din dil ırk mezhep ve bölge adlarıyla veya aynı anlama gelen adlarla siyasi parti kurulamaz veya parti adında bu kelimeler kullanılamaz.

9) Siyasi partiler Anayasanın başlangıç kısmında yazılı sebeplerle Türk Silahlı Kuvvetlerinin milletin çağrısıyla gerçekleştirdiği 12 Eylül 1980 hareketine ve Milli Güvenlik konseyinin karar ve icraatına karşı bir tutum beyan ve davranışta bulunamazlar.

Bu yasak hükümlerinden bazıları siyasi partilerin serbestçe faaliyette bulunmalarına ciddi engeller çıkarabilecek niteliktedir. Yasaların çokluğu anayasa koyucuda siyasi partilere karşı açık bir güvensizliği yansıtmaktadır. Bu güvensizliği siyasi partileri demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru sayan Anayasa İlkesi ile bağdaşmamaktadır.

C) Siyasal Partilerin Kapatılması:

Anayasaya göre siyasi partilerin kapatılması Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine Anayasa Mahkemesince kesin olarak karara bağlanır. Bununla siyasi partilerin kapatılması herhangi bir mahkemeye değil Anayasanın üstünlüğünün koruyucusu ve teminatı olan bir yüksek yargı organına verilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı siyasal parti kapatılması davasını ya re'sen veya Bakanlar Kurulu kararı üzerine Adalet Bakanının istemiyle yahut bir başka siyasal partinin istemi üzerine açar. Cumhuriyet Başsavcılığı yeterli delil bulunmadığı kanısına varırsa dava açmaz. Bunun üzerine Adalet Bakanının veya siyasal partinin yazılı itiraz hakkı vardır. İtiraz haklı görülmezse dava açılmaz; haklı görülürse Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasa Mahkemesine dava açmakla yükümlüdür. Anayasa 68. maddenin 4. fıkrasındaki yasakların, doğrudan doğruya parti tüzüğü veya programı gibi parti tüzel kişiliğini bağlayıcı bir belgeyle ihlal etmesiyle, diğer yollardan (Mesela bireysel üyelerin faaliyetleri yoluyla) ihlal edilmesi durumları arasında bir ayırım yapmıştır. İkinci durumda partinin kapatılabilmesine karar verilebilmesi için bu eylemlerin bireysel eylemlerden ibaret kalmaması ve partinin bu nitelikteki eylemlerin işlendiği bir "odak haline geldiğinin" tespit edilmesi gerekir. Bireysel parti üyelerinin parti yasaklarına aykırı fiil ve konuşmalarından dolayı parti kapatma yolunun harekete

geçirebilmesi için ilkin kişilerin bu eylemlerden dolayı hüküm giymeleri,daha sonra Cumhuriyet Başsavcılığının ilgili kişilerin partiden kesin olarak çıkarılmalarını istemesi ve siyasal partinin en geç otuz gün içinde bu istemi yerine getirmemesi gerekiyordu.T.C.K.'nun 141,142.163.maddelerinin 91 yılında yürürlükten kaldırılması nedeniyle parti üyelerinin 103.maddenin 1.fıkrasındaki yasaklara aykırı eylemleri suç olmaktan çıkarılmıştır.Böylece söz konusu partinin eylemlerin işlendiği bir mihrak haline gelmesinin saptanmasında önemli rol oynayan 103.mad 2.fıkrası geçerliliğini kaybetmiştir.

Siyasi partiler kanununda yapılan değişiklikle 103.madde Anayasa Mahkemesinin kararı ışığında yeniden düzenlenmiştir.Buna göre bir siyasal partinin anayasanın 68./4 fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerin odak halini oluşturup oluşturmadığı Anayasa Mahkemesince belirlenir.

D) Siyasal Partilere Devlet Yardımı:

Siyasal partiler sivil toplumla devlet arasında köprü oluşturan bu nitelikleri itibariyle de bazı açılardan özel hukuk tüzel kişilerine bazı açılardan da kamu hukuku tüzel kişilerine benzeyen kendilerine özgür kuruluşlardır.Siyasal partilere devlet yardımı 1961 anayasasının ilk metninde yer almamakla birlikte 1971'de yapılan anayasa değişiklikleri ile Anayasanın 56.maddesinin son fıkrasına eklenmiştir.1982 anayasası siyasal partilere devlet yardımından bahsetmemiştir.1984'de bu hüküm getirildi daha sonra 1987 ve 1988 yıllarında değişiklikler yapıldı.Bu son iki değişiklik partiler arasında eşitsizlik yarattığı gerekçesi ile iptal davası konusu olmuş ancak Anayasa Mahkemesi bu istemi yerinde bulmamıştır.İptal istemine konu olan kanuni düzenlemelerin devlet yardımını tüm partilere eşit olarak dağıtmayıp ,sadece bir kısım partileri (milletvekili seçimlerinde %19 barajını aşmış partilerle bu barajı aşmamış olmakla birlikte milletvekili genel seçimlerinde toplam geçerli oyların %7'sinden fazlasını almış bulunan partiler) yararlandırmasını Anayasadaki eşitlik ilkesine aykırı olduğu iddiasını da Anayasa mahkemesi yerinde bulmamıştır.

Anayasada 1995'de gerçekleştirilen değişiklikle siyasal partilere devlet yardımı konusunda şu hüküm kabul edilmiştir."Siyasal partilere devlet yeteri düzeyde ve hakça yardım yapar:Partilere yapılacak yardımın alacakları üye aidatının ve bağışların tabi olduğu esaslar kanunla düzenlenir."